

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สุขภาพที่ดีนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและเป็นความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ในแง่ของการศึกษาถือว่าสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อความเจริญงอกงาม และการพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน บุคคลจะเจริญงอกงามได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้นการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพควรเริ่มตั้งแต่ประชากรในวัยเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเรียน ควรปลูกฝังให้นักเรียนทุกคนมีความรู้ ทั้งสันทัดและการปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับสุขภาพ ทั้งนี้เพื่อทำให้ประชากรในวัยเรียนเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นมูลฐานสำหรับประชาชนทุกคนของประเทศ โดยมุ่งให้เด็กมีประสบการณ์ในการเข้าสังคมมีความสามารถในการประกอบอาชีพตลอดจนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ จึงสามารถจัดได้ทั่วถึงและครอบคลุมเยาวชนทั้งประเทศ นอกจากนี้โรงเรียนประถมศึกษายังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพของนักเรียนอีกด้วย อีกประการหนึ่ง คือ มีนักเรียนเพียงร้อยละ 40.58 ที่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา (สถิติกรมสามัญศึกษา, 2530) จึงนับว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของโรงเรียนประถมศึกษาที่ต้องดำเนินการในเรื่องนี้ ทั้งนี้ เพื่อให้การศึกษาในระดับประถมศึกษาบรรลุผลตามจุดหมายของแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2520 ในข้อที่ 6 ว่า "การศึกษาเป็นการสร้างเสริมบุคคลให้มีความรู้ ความคิด และความสามารถในการประกอบอาชีพ มีจริยธรรม คุณธรรมมีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพ และอนามัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ" (แผนการศึกษาชาติ, 2520) โรงเรียนจึงได้นำรูปแบบโครงการพัฒนาสุขภาพต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน ตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา อันได้แก่ โครงการอนามัย

โรงเรียน โครงการสุขภาพ สาขาการศึกษา โครงการอาหารกลางวัน สวัสดิศึกษาใน
โรงเรียนและทันตสุขภาพ เป็นต้น โดยในแต่ละโครงการนั้นมีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกัน รักษา
ส่งเสริมและฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กในวัยเรียนเช่นกัน มีแนวทางอยู่ในลักษณะของการให้บริการ
เพียงอย่างเดียว โดยครูเป็นผู้ให้และนักเรียนเป็นผู้รับ

จากแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6
เรื่องการให้บริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในเด็กวัยเรียน ได้กำหนดเป้าหมายการ
ปฏิบัติงานไว้ว่า นักเรียนประถมศึกษาได้รับการตรวจสอบสุขภาพตามวิธีการสาธารณสุขมูลฐาน
ไม่น้อยกว่าร้อยละ 95 และนักเรียนมัธยมศึกษาได้รับการตรวจสอบสุขภาพตามวิธีการสาธารณสุข
มูลฐาน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ดังนั้นกรุงเทพมหานครจึงได้บรรจุโครงการสาธารณสุขมูลฐาน
ไว้ในแผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525-2529) และต่อเนื่องจนถึงฉบับที่ 3
(พ.ศ. 2530-2534) โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครได้รับการ
สาธารณสุขอย่างทั่วถึง เพื่อสนับสนุนนโยบายการพัฒนาประเทศของรัฐบาล ที่มีเป้าหมายให้
ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดีถ้วนหน้าในปี 2543 กลวิธี คือ การสร้างและการพัฒนาอาสาสมัคร
ตามโครงการสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งอาสาสมัครเหล่านี้จะเป็นจุดรวมของการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน ในการดูแลสุขภาพของตนเองครอบครัวและชุมชนโดยความร่วมมือกับทางราชการ
ซึ่งสำนักอนามัย กรุงเทพมหานครได้ดำเนินการไปแล้วจำนวนหนึ่ง และผลที่สำคัญอีกอย่าง
คือ กลุ่มเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน ซึ่งเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมที่สุดในการปลูกฝังนิสัยที่ดี
โดยง่าย เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตก็จะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติ
ต่อไป นอกจากนี้เยาวชนที่ได้รับการอบรมให้เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน จะเป็น
ตัวอย่างที่ดีของเพื่อนในวัยเดียวกัน นักเรียนรุ่นน้องและเด็กวัยก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแผน
เร่งรัดปรับปรุงพัฒนาเด็กและเยาวชนของกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นการสนับสนุนกลวิธี
สาธารณสุขมูลฐานได้เป็นอย่างดี รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาสาธารณสุขในท้องถิ่นได้อีกด้วย ปัจจุบัน
ได้จัดเป็นโครงการต่อเนื่องโดยรับทุนสนับสนุนจากองค์การทุนส่งเสริมเด็กแห่งสหประชาชาติ
ในต้นปีการศึกษา 2533 สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ได้ตระหนักว่าโครงการสาธารณสุข

มูลฐานในโรงเรียนจะต้องขยายขึ้นอย่างรวดเร็ว และเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์
 ความสำเร็จที่โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครทั้ง 427 โรงเรียน ต้องปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกัน สำหรับ
 ในปีการศึกษา 2534 ได้มีโรงเรียนที่ดำเนินโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนไปแล้ว
 ประมาณ 335 โรงเรียน

แม้ว่าการดำเนินงานโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียน ในเขตกรุงเทพ
 มหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 จนถึงปัจจุบันรวมระยะเวลาประมาณ 3 ปีแล้วก็ดี แต่ก็ยังพบ
 ปัญหาอยู่ที่การไม่เห็นคุณค่าของการจัดโครงการ ขาดครูผู้ที่มีความสนใจและเอาใจใส่อย่าง
 จริงจัง การติดต่อประสานงานบกพร่อง ตลอดจนผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญของ
 โครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนเท่าที่ควร การจัดโครงการสาธารณสุขมูลฐานใน
 โรงเรียนจะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ด้วยดีนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากร
 หลายฝ่ายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนร่วมกันรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียน
 บุคคลที่มีความสำคัญต่อการจัดดำเนินโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนก็คือ ครูอาสา
 สมัครสาธารณสุขในโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการนี้โดยตรง ดังนั้นครูอาสาสมัคร
 สาธารณสุขในโรงเรียนควรมีความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนมีความสนใจในโครงการสาธารณสุข
 มูลฐานในโรงเรียน เพื่อให้โครงการนี้เกิดประโยชน์ต่อทุกคนในโรงเรียน และสามารถ
 สนองตอบต่อแผนการศึกษาชาติ รวมทั้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
 ได้กำหนดไว้ในข้อที่ 2 เกี่ยวกับความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตว่ามุ่งให้ผู้เรียน
 "มีสุขนิสัยส่วนตัวและส่วนรวมทั้งทางร่างกายและจิตใจ" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2520)
 นอกจากนี้ครูอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนยังเป็นผู้ที่สามารถมองเห็นสภาพและ
 ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการดำเนินงานโครงการนี้ตามที่ตนรับผิดชอบอยู่ได้เป็นอย่างดี จาก
 เหตุผลดังกล่าวจึงควรที่จะได้มีการติดตามผลการดำเนินงาน แล้วให้ผู้บริหารและผู้ที่มีหน้าที่
 เกี่ยวข้องควรจะได้รับรู้เพื่อพัฒนาโครงการนี้ให้ดียิ่งขึ้น และด้วยเหตุที่ยังไม่มีการศึกษาวิจัย
 เกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัญหาดังกล่าวจากตัวแปรที่เกี่ยวข้องคือขนาดของ
 โรงเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการจัดดำเนินโครงการสาธารณสุขมูลฐานใน

โรงเรียนของครูอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา สภาพและ
 ปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนของครูอาสาสมัครสาธารณสุข
 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าประโยชน์จากการวิจัย
 ครั้งนี้จะมีผลโดยตรงต่อการวางแผนแก้ไขปัญหาสุขภาพของนักเรียน และการพัฒนาการจัด
 ดำเนินงานโครงการสาธารณสุขมูลฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการสาธารณสุขมูลฐานใน
 โรงเรียนของครูอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการสาธารณสุขมูลฐานใน
 โรงเรียนของครูอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
 ตามตัวแปรขนาดของโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการสาธารณสุข
 มูลฐาน ในโรงเรียนของครูอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพ
 มหานคร
2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา
  - 2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน ใหญ่ กลาง เล็ก
  - 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการสาธารณสุขมูลฐาน
 ในโรงเรียนของครูอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

3. แบบสอบถามสภาพและปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการสาธิตชุมชนฐานในโรงเรียนของครูอาสาสมัครสาธิตในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

- 3.1 การวางแผน
- 3.2 การจัดดำเนินงาน
- 3.3 การสนับสนุนทรัพยากร
- 3.4 การนิเทศติดตามและประเมินผล
- 3.5 การร่วมมือและประสานงาน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้ตอบแบบสอบถาม มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการสาธิตชุมชนฐานในโรงเรียนเป็นอย่างดี
2. ผลการตอบแบบสอบถามของครูอาสาสมัครสาธิตในโรงเรียนที่มีต่อการดำเนินงานในวันและเวลาที่ต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกัน
3. ผู้ตอบแบบสอบถาม ตอบแบบสอบถามด้วยความจริงใจ

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การปฏิบัติงานตามบทบาทของครูอาสาสมัครสาธิตในโรงเรียนที่มีต่อการจัดดำเนินงานสาธิตชุมชนฐานในโรงเรียนมีมากหรือน้อยอยู่ที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล อาจจะทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อนได้
2. ข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ได้จากแบบสอบถามเพียงอย่างเดียว

คำจำกัดความในการวิจัย

สภาพ หมายถึงสภาวะที่เป็นจริงของโรงเรียนในการจัดโครงการสาธิตสุข
 มาตรฐานในโรงเรียน

ปัญหาการจัดดำเนินงาน หมายถึง การจัดดำเนินงานที่ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่
 กำหนดไว้ โดยมีสิ่งอื่นมาขัดขวาง ซึ่งผู้ดำเนินการต้องการที่จะรู้เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงให้
 การจัดดำเนินงานเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

โครงการสาธิตสุขมาตรฐานในโรงเรียน หมายถึง การให้นักเรียนระดับประถมศึกษา
 เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน โดยเน้นหนักในการเป็นผู้นำเกี่ยวกับกิจกรรมด้าน
 สุขภาพอนามัย ซึ่งจัดขึ้นโดยสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

ครูอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่เป็นหัวหน้าในการจัดดำเนินงาน
 โครงการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเป็นผู้ที่ให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่ครูผู้รับ
 บริการและนักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุขรวมทั้งเป็นผู้รวบรวมปัญหาต่าง ๆ เสนอผู้บริหาร
 เพื่อหาทางแก้ไขต่อไป

นักเรียนอาสาสมัครสาธารณสุขในโรงเรียน หมายถึง กลุ่มนักเรียนชายและ
 นักเรียนหญิงในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 5 และ 6 ที่ได้รับการคัดเลือกเข้าฝึกอบรมตาม
 หลักสูตรด้านสุขภาพอนามัย ให้มีความรู้ ความสามารถ และปฏิบัติตามบทบาทที่กำหนดไว้

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่จัดโครงการสาธิตสุขมาตรฐานในโรงเรียน

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน
 ตั้งแต่ 801 คนขึ้นไป

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่มีจำนวน
 นักเรียนตั้งแต่ 401 - 800 คน

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่มีจำนวน
 นักเรียนตั้งแต่ 1 - 400 คน